

A magyar szőnyeg reneszánsza

Azt mondják, a magyar asszonyok a 150 éves török hódoltság alatt tanulták meg a szőnyegszövés bonyolult művészetét. Az az egy biztos, hogy a keleti országok mellett Magyarország a klasszikus keleti szőnyegek egyik legnagyobb exportőre. Nemcsak Európa valamennyi országába, hanem a tengerentúltra, Észak- és Dél-Amerikába, sőt Japánba is szállít szőnyeget az Artex Kiskereskedelmi Vállalat. A magyar szőnyegek exportja évente 15 százalékkal emelkedik, 1971-ben több mint kétfélmilliárd dollárért 400 ezer négyzetméternyi szőnyeget szállítottak külföldre.

Évről évre nagyobb az érdeklődés a kézzel szőtt és csomózott szőnyegek iránt. A klasszikus keleti mintájú, dús ornamentikájú perzsa oltványokra ismertek világszerte, hogy helytelenül „magyar perzsának” nevezik. A klasszikus mintájú szőnyegek mellett egyre többet értékesít az Artex ma élő iparművészek tervei alapján készült modern mintájú szőnyegek. A különleges anyagú magyar szőnyegek ma már világszerte megtalálhatók a nagy lakberendezési áruházakban. Az export-szőnyegek 90 százaléka házi-

ipari szövetkezetekben készül. Az export gyors növekedésében fontos szerepet játszik az, hogy ma már valamennyi szövetkezet iparművészeti főiskolát végzett tervezőket alkalmaz. A fiatal művészeket rendszeresen utaztatják, távoli országokba is elküldik, ahol tanulmányozzák a lakberendezési kultúrát, és tapasztalataikat később a tervezésben hasznosítják. Ennek köszönhető az, hogy a magyar szőnyegek ma már Kanadától Japánig négy kontinens mintegy 30 országban vásárolják. A magyar szőnyegek jó hírnévét igazolja, hogy Európa egyik legfejlettebb lakáskultúrával rendelkező országában, a 4,5 millió lakosú Dániában évente 15 ezer négyzetméternyi kézi munkával készült magyar szőnyeget vásárolnak. Az Artex Vállalatnak el. A világ talán leg- rangosabb lakberendezési áruházának, a dán Illums Bolighuset-nek magyar szőnyegkollekciója alapján készült cégek, amelyek ma már évente több mint 100 ezer négyzetméternyi szőnyeget vásárolnak a magyar

vállalattól. Az Artex legutóbb olasz cégektől és áruházi vállalatoktól kapott nagyobb megrendelést szőnyegek. Az Olaszországban gombamód szaporodó lakberendezési áruházakban idén már több helyütt árusítják majd az elsősorban modern mintázatú magyar szőnyeget. Amerikában a hagyományos keleti mintázatú, főleg nagyméretű szőnyegek keresik. Németországban a padlószőnyeget, Dániában a kelim-technikával készülő faliszőnyeget vásárolják.

Svédországban a hétvégi ház-tulajdonosok évente mintegy 50 ezer négyzetméternyi modern mintájú tartozékot vásárolnak. Az Artex Vállalat „rongy” szőnyeget vásárolnak. Az Artex Vállalatnak el. A világ talán leg- rangosabb lakberendezési áruházának, a dán Illums Bolighuset-nek magyar szőnyegkollekciója alapján készült cégek, amelyek ma már évente több mint 100 ezer négyzetméternyi szőnyeget vásárolnak a magyar

Iskola életközben

Új fogalom honosodott meg iskoláinkban néhány esztendője: a csereüdülés. Kialakulása a fogalomnak arra az időre esik, amikor megkezdődtek a testvérvárosi kapcsolatok, s ennek révén a „testvérvárosok”, „testvériszerek” címszó alatt megindultak a levelezések, személyes találkozások. Az UNESCO asszociált iskolái révén ez a fogalom még teljesebbé vált, s ma már a tanulók százai mennek nyaranként látogatni a szocialista országok diákjaihoz.

Mi a csereüdülés lényege, miért talál-e szervezés mindenütt messzemenő támogatásra?

Az internacionalista szellemben nevelés egyik lényeges vonása más népek művészeti és szellemi értékeinek, életkörülményeinek, szokásainak, tájainak stb. megismerése. Ez a megismerés történhet természetesen olvasmányok, kiállítások, előadások stb. útján, de merőben más és sokkal többet jelent az a megoldás, ha egy ország diákjai személyesen is találkoznak egymással, s nem diafilmekről, hanem személyes élmények alapján fedezik fel más nemzet hazájának értékeit és szépségeit. Sokat jelent az internacionalista nevelés szempontjából, ha a fiatalok között személyes baráti kapcsolatok alakulnak ki, élményekkel átszőtt emlékek irányítják az érzelmeiket, s ha a tapasztalat is igazolja más népek hozzánk fűződő barátságának, közös eszméiségének az igazságát. Más dolog valamit személyesen látni, mint tankönyvek oldalairól megtanulni. Bármennyire is szívesen ír egy tankönyv egy másik ország fővárosának szépségeiről, más az, ha ott jár annak az utcáján valaki, nézi a műemlékeit, beszélget az emberekkel, s ezer élményt és benyomást gyűjt magának. Arról nem is beszélve, hogy a jó kapcsolat révén eljutnak odáig az iskolák, hogy szemléltetőképeket, fényképeket, hangfelvételeket, népdalfeldolgozásokat stb. küldenek egymásnak. Az ilyen segítség pedig az oktatás színvonalára sem közömbös. Ilyen értelemben tehát a csereüdülés az internacionalista nevelést, s az UNESCO elveinek a megvalósítását is szolgálja a tanulók sokoldalú ismeretszerzése mellett.

Miként kezdődnek ezek a kapcsolatok? Általában minden iskolának van a testvérvárosokban testvériszervezője. (Az UNESCO-iskoláknak még több.) A meginduló levelezés csaknem minden esetben magával hozza a csereüdülés megszervezését, azaz két iskola meghatározott számú fiataljainak kölcsönös látogatását. Természetesen ezek a csereüdülé-

A csereüdülésről

sek nem öletszerűek. A Művelődésügyi Minisztérium tartalmazó határozata megel-veit. A precíz, s minden részletre kiterjedő szervezés mellett arra is gondolni kell, hogy a cserecsoport megismerkedjék az ország jellegzetes tájaival, s minél több ismeret és élményt szere-ve töltse el az időt. Nem véletlen, hogy az eddig kialakult szokás szerint a Szegedre érkező cserecsoportok Budapestet töltik több napot, majd a Balaton mellé utaznak, végül megismerik Szegedet és környékét, és az Őszi Hetek rendezvényeit is megtekintik. De hasonló elgondolások szerint épül fel a szegedi diákok programja is külföldön. Tehát nagyon tartalmasak és élményben gazdagok a programok. S ami még ezenkívül a szülőknél egyáltalán nem közömbös: olcsó a csereüdülés. Olcsó, mert az országban belül a házigazda veszi át a vendéglátó szerepét, s nyilván a drága szállodák helyett saját kollégiumában szállásolja el a diákokat, s megtalálja azt a helyet, ahol jó a kiszolgálás és a menü — de mégsem kerül sokba.

Az igaz, hogy a szervező tanároknak ez a munka nagy gondot és fáradságot okoz, de nevelési szempontból megéri a ráfordított időt. Befejezésül hadd mondjam el: a szegedi iskolák országosan is elsők között voltak, amelyek éltek a csereüdülés lehetőségeivel. Az odesszai 58-as számú középiskola nyolc évvel ezelőtt az első szovjetunióbeli iskola volt, amely csereüdülés keretében hazánkba jött. Az ő szervezésük szolgált ideig mintának a testvériszervezőknek továbbfejlesztéséhez. Azóta már moszkvai, szófiai, varsói, krakkói, drezdai és gdanszki diákok is jártak Szegeden, mint csereüdülők. Az idén például a bulgáriai Plovdiv város gimnáziumának tanulói voltak a Radnóti gimnázium tanulóinak vendégei.

S még egy lényeges tudnivaló a szülőknél: a csereüdülés mindig az iskola tanárainak a vezetésével történik, tehát annak nemcsak a rendje és a fegyelme biztosított, hanem tanulmányi jellege is. Több a csereüdülés, mint spontán nézelődés külföldön. Erdemes tehát a nyári termelőmunkán szerzett pénzhez a szülőknél is egy kicsit „hozzáadni” és segíteni a gyermekük csereüdülésben való részvételét.

Bánfalvi József

Bánki Donát emlékére

Ötven éve, 1922. augusztus 1-én halt meg Bánki Donát, a motorteknika úttörője, a róla elnevezett turbina feltalálója és a porlasztó társfeltalálója.

A magyar műszaki haladás két nagy nevű alkotója, Bánki Donát és Csonka János munkássága a hazai technikatörténet egyik legértékesebb és legeredményesebb korszaka. Elsősorban a motorteknika fejlődéséhez járultak hozzá, de kiemelkedő szerepet vállaltak a hazai ipar kibontakoztatásában. Közös munkásságuk eredményeként jelentkezett a robbanómotor-ipar, amelynek megszületése kapcsán hat olyan jelentős találmány és több új konstrukció látott napvilágot, melyek eredményeképpen az iparág termékei a világ legkiválóbb és legismertebb gyártmányaival is felvehették a versenyt. Bánki Donátban a jó megítélés és éles felfogás elméleti szakembert, Csonka Jánosban az ügyes technikai konstruktort tiszteljük. Világhírnévű eredményes munkásságuk a ma szakembereinek is jó példaként szolgálhat arra, hogy az elmélet és a gyakorlat milyen nagyszerűen képes egymást kiegészíteni. Sokéves együttműködésükre talán az a legjellemzőbb, hogy benyújtott találmányaikra egymás után kaptak szabadalmat, és ez olyan hajtóerőt jelentett mindkettőjük számára, hogy csakhamar megalkották valóban korszakalkotó találmányaikat, a porlasztót.

A porlasztó nélkül nem válhatott volna az olcsó, folyékony tüzelőanyag a robbanómotorok energiahordozójává, és nélküle nem fejlődhetett volna olyan gyorsan az autópálya, és nem jelentene a mai élet számára áldást, de egyben veszélyt is.

Bánki és Csonka találmányaira a Ganz-gyárban hoztak létre olyan iparágat, amely csakhamar a világ legeredményesebb és legbiztonságosabb motorjait gyártotta, nemcsak a korábbi, az Ottó-motorokat és a Lenoir-motorokat felülmúlva, hanem a korabeli gyártmányokat is megelőzve.

Később útjaik elváltak, Bánki a turbinák és a vízipumpa építéssel foglalkozott, míg Csonka a gépek elméleti terén elért eredményeivel növelte szak-

teknikáját, Csonka János a hazai autógyártás, majd a kismotor- és gépgyártás területén ért el elévülhetetlen érdemeket.

Bánki Donát a későbbiek során Diesel megelőzve, megállapította a belsőégésű motorok elméletének néhány alapvető tételét, és megszerkesztette az első nagy kompressziójú, kis fogasztású benzinmotort, amelyet róla Bánki-motornak neveztek el, és első példányainak egyike ma is a müncheni Deutsches Museumban látható, hirdette a műszaki haladásnak azt az állomását, amit tulajdonképpen Bánkinak köszönhet a világ.

Egy másik nagy jelentőségű alkotása a róla elnevezett turbina, amely egyszerű szerkezetű, szabadsugarú rendszerű vízturbina, és kétszeres átmérővel használja a víz erejét. Sajnos, az USA-ban, de általában külföldön nagyobb számban terjedt el, mint itthon.

Bánki Donát az ország energiagazdálkodását teljes egészében új alapokra szerette volna helyezni. Elkészítette a Vaskapu vízi erőmű tervét, amely a zuhatagi szakasz szerint évi 3 milliárd kilo-

wattóra áramot termelt volna, amely abban az időben, 1917-ben hihetetlenül nagy mennyiségnek tűnt. Az onnan eredő energiával szándékozott az egész Alföld vilamosítását és öntözését megoldani. Terveiben szerepelt egy 20 km-es alagút-csatorna megépítése is, s így a hajót is jóval megrövidült volna. Nagy tervét a kapitalista Magyarország nem tudta megvalósítani.

Bánki Donát szakirodalmi munkássága főként a hidraulika és a turbinák szerkesztési elveivel foglalkozik, itthon és külföldön másfél-száz tanulmánya jelent meg.

Igen eredményes és sokoldalú munkásságát a Magyar Tudományos Akadémia azzal ismerte el, hogy 1912-ben levelező tagjává választotta. Sokoldalúságát, különleges mérnöki adottságait az MTEZ egyik tageszervelete, a GTE azzal is példaképpé állítja a mai mérnökgeneráció elé, hogy a róla elnevezett emlékéremmel minden évben azokat jutalmazza, akik méltóan a nagy műszaki alkotó hatalmas zsenijéhez.

Bátyai Jenő

BERCZELI A. KÁROLY

Hullámsír

30.

— Tudok rólok — bólogatott Pista szórakozottan —, tavaly kezdél a kislány iránt komolyabban érdeklődni... Ezt néhány elejtett szavadból kihámozhattam.

— Még magam sem voltam tisztában, hogy mit jelenthet ő számomra, s tudod, az ember még a legjobb barátjának sem számol be szívesen az olyan kapcsolatról, amit lényegesen, sőt döntően tart. De most már nem titkolózom előttem... A dolog tavaly kezdődött a korszaklyapján, ott, tudod, mindig van alkalom felgöngyöztetni a korszaklyapokat, aztán feleltem a kislánynak, ha elesik, vagy szorosan átölve iszánkodni, róni a kecses íveket a síma jégén. A nyáron már elvittem egyszerű-kétszer csónakázni is, még a Marosba is fölmerészkedtünk s ott teheveredve a meleg fövényre, meg is csókoltam őt. Nem ellenkezett. Valami hallgatóságos megegyezés született közöttünk. Azt hiszem, egy életre szóló. Mikor legutóbb fölutaztam Pestre, már úgy búcsúztunk el egymástól, mint akik összetartoznak.

— És most?

— Most már úgy fogadott a család is, mint ahogyan egy jóvendőbeli szoktak. Szóval olyan vőlegényféle vagyok. Ha Kelemen Pista

bácsi magához vesz jövőre az ügyvédi irodájába, akkor egybekelünk. Nem tagadhatom le előttem, hogy a Tisza áradásán, apám betegsége s húgom helyzetén kívül ő marasztalt itt a legkényesebben. Valóban alig várom, hogy újra és újra találkozzam vele. Beleszerettem.

Pintér egyre melegebb, barátibb tekintettel fordult Gábor felé s figyelte vallomását, mely nem érte egészen váratlanul, valamit megsejtett belőle s biztosra vette, hogy a gyanított előzmények csak így folytatódhatnak. Ő is ismerte Etlékt, finom, előkelő jelensége volt a városnak, s azt is tudta róla, hogy többen érdeklődtek iránta, nemcsak éppen ibolyáké s szemé kedvéért, hanem tisztaságáért is, amit az apa, Richter, új és új találmányok értékesítésével csak gyarapított. Egyetlen leány volt s így a jóvendőbelinek semmiképpen sem kellett attól tartania, hogy „egy szál ingben veszi el”, ahogy itt mondani szokták. Gábor meg törekvő, céltudatos ifjú volt, kemény természetű, szép, férfias arcát, kissé kreolos bőrt, dús fekete haját a Petrovicsoktól örökölte, s talán a nem kucakoskodó nagystílusát is; az apjától, Bite Pétertől pedig szívós szorgalmát, meleg, olvadékon, talán egy kissé túlzérmes természetét. Pompás ötvözet volt ez a Gábor s valóban illett hozzá az aranyzóke Etléka, akin kiütökött ugyan a germán eredet (anyja is jóval korábban letelepedett német ivadéka volt, távoli rokona a híres Taschler főkapitánynak), de március 15-én mindig őt öltöztette Kemény Irma néni magyar ruhába, s még nyilvánosság előtt is rendszerint ő szavaltta el a „Talpra magyar”-t. S persze észébe se jutott, hogy ne magyarnak tartsa magát, nemcsak kifogástalan nyelvismé-

rete s kiejtése alapján, hanem érzelmileg is, mely abban nyilvánult meg, hogy otthon is csak magyarul beszél, bár apja, gyakran figyelmeztette rá, hogy németül tudni annak is kötelessége, aki nem német apától származik. Etléka összecsókolta az öreget, aki mindig magasan begombolt mellényben s fekete ruhában járt, az utcán pedig a legnagyobb hidegben is cillinderben, s megígérte, hogy ő azért németül is, sőt franciául is tanul, mert tudja, hogy ez hozzátartozik a műveltséghez. Etléka anyja már csak törte a németet, s így kénytelen volt Richter alkalmazkodni a családhoz, s kis dolgozószobájában, mely a padláson volt, lefölkáncolva biflázni a magyar szavakat. S az évek során meglepő eredményt ért el, s csak akkor fakadt ki türelmetlenül, ha valami nehéz kifejezés vagy ragozott igealak került elő példatárából. Ilyenkor verte a fejét s németül sziszegte:

— Diese verfluchte schwere Sprache! — De aztán biflázott tovább, s ha Bakay Nándor, aki Etlékanak keresztapja volt, felkereste őt, lelkesen, magyarul ismertette új találmányának titkát, bár az újdonsült képviselő elég jól tudott németül is.

— De hagyjuk az én dolgomat, Pista, ez — hogy úgy mondjam — elég sablonos ügy, nincs benne semmi rendkívüli, s oly simán halad a maga útján, hogy néha már visszariadok tőle. Túl szabályos. Nem? Vagy semmimérendkívülibb, mintha két ember megszereti egymást?

(Folytatjuk.)

Kiállításon...

— Miksoda haláli tolla van...